

Transformacja edukacji zawodowej – Krzysztofa F. Symeli

In the transformation of vocational education
– Krzysztof F. Symela

Słowa kluczowe: praca, kwalifikacje, standardy, kształcenie modułowe, edukacja zawodowa, sieci współpracy.

Key words: work, qualifications, standards, modular education, vocational education, cooperation networks.

Abstract. The paper presents an analysis of scientific research and educational innovations that support the transformation of vocational education of doctor Krzysztof Symela carried out mainly in the Centre for the Research and Development of Vocational Education at the Institute for Sustainable Technologies – National Research Institute in Radom. Using the method of biographical research, analysis of documentation (projects), participant observation, we present his professional and scientific development, research results on: work, competences, qualifications and job descriptions, development and implementation of innovative programmes, technologies of education in national and international cooperation networks.

Wprowadzenie. Praca zawodowa jest wartością (Gerlach, 2016) jedną z bardzo ważnych a dla wielu samorealizacja zawodowa jest najważniejszym celem życia. Praca zawodowa zawsze wymagała przygotowania, kształcenia, wychowania do pracy. Idea inteligentnego, zrównoważonego rozwoju, przyspieszające tempo zmian pracy, rozwoju techniki, środków komunikacji, globalizacja wymaga systematycznych analiz tych zmian i wielkich wysiłków edukacji zawodowej (wszystkich poziomów kształcenia) dla sprostania potrzebom zmieniającego się rynku pracy (Europa 2020, 2010). Nadchodzące zmiany: internet 5G, internet rzeczy, rozszerzona rzeczywistość, sztuczna inteligencja łącznie z postępow chemii, biologii, elektroniki i robotyki zmieniają pracę i kształcenie, wywołują zapotrzebowanie na nowe, zmieniające się kwalifikacje.

Dlatego w edukacji zawodowej idea i praktyka uczenia się w ciągu całego życia” (Perspektywa, 2013) jest odczytywana jako ciągłe doskonalenie i uzyskiwanie nowych kwalifikacji wyrażanych poprzez efekty uczenia się (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) opisanych w europejskich i krajowych ramach oraz systemach kwalifikacji (Bednarczyk 2014, Symela 2018). Dzisiaj „nauczanie-uczenie się” to symbioza

formalnego i nieformalnego kształcenia, łączenie kształcenia teoretycznego z kształceniem praktycznym w przedsiębiorstwach i organizacjach.

W tym kontekście zastanowimy się nad wkładem Jubilata – dr. Krzysztofa Symeli – w rozwój polskiej pedagogiki pracy, a szczególnie wspierania wielowątkowych procesów transformacji edukacji zawodowej. Celem opracowania jest zwrócenie uwagi na naukowy i praktyczny wymiar badań w zakresie badań pracy, określenia kompetencji/kwalifikacji zawodowych oczekiwanych na rynku pracy, opracowanie metod projektowania, projektowanie i wdrożenie innowacyjnych modułowych programów i technologii modułowego kształcenia zawodowego. Chcemy spojrzeć na Jego wyniki badań z pozycji kolegi, współpracownika, a również przełożonego i aktualnie podwładnych – jednak świadków codziennych zmagañ Jubilata od wielu lat. Zastosowaliśmy w naszych dociekaniach metodę biograficzną, analizy dokumentów, a także obserwację uczestniczącą, wywiady i wypowiedzi. Będziemy posiłkować się również recenzjami i ocenami wyników badań i wdrożeń. Przedmiotem naszych analiz były głównie dokumentacje wielkich projektów krajowych i europejskich, oraz regionalnych (mazowieckie, małopolskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie) a także publikacje dr. K. Symeli.

Relacjonujemy wielokrotnie powtarzane cykle badawcze:

- badania pracy kwalifikacji i rynku pracy;
- badania edukacji zawodowej;
- projektowanie i wdrożenie, ocena innowacyjnych standardów i technologii kształcenia zawodowego.

We współpracy z profesorem dr. hab. S.M. Kwiatkowskim rozwijano metodologię pedagogiki pracy (Kwiatkowski 2012) uwzględniając prace szkoły metodologicznej prof. dr hab. Franciszka Szłoska (Szłosek 2015). W tym kontekście nawiązujemy do europejskich badań edukacji zawodowej UNEVOC, UNESCO (Maclean R. 2009; Rauner F. 2008) i CEDEFOP.

Dzisiaj badania naukowe to praca zespołowa, interdyscyplinarnych zespołów z wielu instytucji badawczych, a także przedsiębiorstw, szkół, instytucji rynku pracy z wielu krajów Europy. Dokumentujemy takie podejście wykazem grantów, projektów, publikacji i sieci współpracy. Dr Krzysztof Symela realizował w/w zadania jako kierownik, koordynator, ekspert kluczowy, kierownik lub wykonawca komponentu zadania badawczego.

Rozwój zawodowy i naukowy. Krzysztof Symela jest absolwentem Wydziału Mechanicznego Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu, gdzie w 1983 roku uzyskał dyplom mgr inż. mechanika.

Po ukończeniu studiów pracował jako kontroler techniczny, kierownik stacji obsługi, specjalista ds. technicznych w Spółdzielni Transportu Wiejskiego i Okręgowym Związku Spółdzielni Pracy (1984–1987).

W Instytucie Technologii Eksploatacji w Radomiu pracuje od 15.01.1987 r. jako asystent, adiunkt, kierownik Zakładu Badań Edukacji Zawodowej, a od 01.01.2014 r. jest Kierownikiem Ośrodka Badań i Rozwoju Edukacji Zawodowej. Na podstawie badań w ramach grantów i projektów uzyskał w 1993 r. stopień naukowy doktora

nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki po przedstawieniu rozprawy *Optymalizacja modelu kształcenia wykwalifikowanych pracowników* promotor prof. dr hab. Stefan Kwiatkowski (pierwszy doktorant). Ucząc się realizacji projektów, również międzynarodowych, ukończył kilkanaście kursów w tym: przygotowania pedagogicznego, j. angielskiego, zarządzania projektami, dystance management, trenera, tutora i mentora. Przytoczony wykaz grantów Komitetu Badań Naukowych potwierdza specjalizację naukową i uznania potencjału badawczego dr. Krzysztofa Symeli.

- 1998 – Podstawy projektowania, wdrażania oraz ewaluacji treści kształcenia zawodowego 1H02F000517;
- 2001 – Optymalizacja kształcenia zawodowego z punktu widzenia potrzeb rynku pracy 1H02F000517;
- 2001 – Teoretyczno-metodyczne podstawy doboru i realizacji zmodularyzowanych treści kształcenia zawodowego 1H02F000517;
- 2004 – Integracja treści kształcenia i optymalizacja modelu edukacji w dziedzinie bezpieczeństwa działalności człowieka 5H01F 033 21;
- 2005 – Efektywność modeli systemów zarządzania w ustawicznej edukacji zawodowej H01F 022 25;
- 2002 – Kompleksowe nauczanie i uczenie się z wykorzystaniem elastycznych technologii edukacyjnych nr 476/E-105/SPUB-M/COST/H-01/DZ 148/2001-2002 COST, KBN.

W latach 2008–2010 dr K. Symela pracował w Ministerstwie Edukacji Narodowej na stanowiskach Dyrektora Departamentu Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego oraz Rady Ministra, nadzorując m.in. przygotowanie projektów systemowych POKL.

Ośrodek Badań i Rozwoju Edukacji Zawodowej (wcześniej Ośrodek Pedagogiki Pracy Innowacyjnej Gospodarki, Instytut Doskonalenia Kadr Eksploatacyjnych MCNEMT) tworzą dwa zakłady: Zakład Badań Edukacji Zawodowej i Zakład Kształcenia Ustawicznego.

Laboratorium Innowacji (i-Lab) w Ośrodku jest miejscem rozwoju kompetencji i pracy zespołowej nauczycieli, trenerów i szkoleniowców kształcenia zawodowego oraz pracowników innowacyjnych przedsiębiorstw.

Ośrodek rozwiązuje teoretyczne i metodologiczne problemy budowy zintegrowanego wielopoziomowego systemu ustawicznej edukacji zawodowej, opracowuje diagnozy i ekspertyzy dla służb państwowych (m.in.: Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii, Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Edukacji Narodowej i inne), a także instytucji międzynarodowych.

W ramach krajowych i międzynarodowych projektów Ośrodek podejmuje prace naukowo-badawcze:

- środowiska pracy, teoretycznych podstaw i projektowania standardów kwalifikacji i kompetencji zawodowych (opracowano łącznie 253 standardy kwalifikacji zawodowych oraz 300 standardów kompetencji zawodowych wydanych, aktualnie projektuje informacje o 1000 zawodach),

- teoretycznych podstaw modułowego kształcenia zawodowego, innowacyjnych programów i technologii kształcenia (powstały innowacyjne modułowe programy kształcenia zawodowego (2005–2008), nowe pakiety edukacyjne (podręczniki dla uczniów i nauczycieli) dla 185 zawodów, łącznie 3438 elektronicznych pakietów edukacyjnych),
- jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz walidacji kwalifikacji zawodowych.

W Ośrodku prowadzona jest identyfikacja nowych obszarów problemowych pedagogiki pracy w kontekście wdrażania Europejskiej i Polskiej Ramy Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie oraz rozwijane są bazy danych i transfer wiedzy w powyższych obszarach tematycznych w ramach portali:

- www.pedagogikapraczy.pl;
- www.diagnozowaniekompetecji.pl;
- www.innowacyjneprogramy.itee.radom.pl;
- www.skillsup.eu;
- www.mapcom.pl; www.emcet.net.

W Ośrodku wydawany jest kwartalnik naukowo metodyczny: **Edukacja Ustawiczna Dorosłych** (więcej informacji <http://edukacjaustawicznadoroslych.eu/>).

W Ośrodku pracuje 20 wysokowyzkwalifikowanych specjalistów samodzielnie przygotowujących i realizujących projekty międzynarodowe, w tym (sześciu doktorów i jeden dr habilitowany). Współpraca naukowa z zagranicznymi ośrodkami, wizyty studyjne za granicą i z zagranicy, realizowane projekty powodują, że wszyscy pracownicy posiadają znaczący dorobek naukowy i publikacyjny. Stosunkowo mała grupa pracowników jest wspomagana przez sieć jednostek i pracowników instytutu, a także tysiące ekspertów realizujących konkretne zadania w projektach. Taka mobilna struktura i organizacja pracy umożliwia tworzenie wielkich projektów badawczych oraz krajowych i europejskich sieci współpracy.

Badania pracy technologii. Standaryzacja i opisy kwalifikacji zawodowych.

Tło i cykle badań pracy, kwalifikacji i edukacji z udziałem z Ośrodka w latach 1993–2017 przedstawiono w publikacji Krzysztofa Symeli w poprzednim tomie EUD (Symela K. 2017). Cechą charakterystyczną dotychczasowych badań były badania na stanowiskach pracy z udziałem pracodawców (eksperti, ewaluatorzy) w projektowaniu standardów kompetencji / kwalifikacji, opisów informacji o zawodach. Przytoczymy aktualną definicję pojęcia kwalifikacje zawodowe: *Oznacza zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w procesie walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący. W Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji wyodrębniono 4 rodzaje kwalifikacji: pełne, cząstkowe, rynkowe i uregulowane* (Symela K. 2018).

Poniżej wymieniamy wybrane projekty związane z badaniami pracy i opracowaniem opisów kwalifikacji zawodowej:

- 1993–1994 opisy dla ok. 300 zawodów i specjalności dla nowej Klasyfikacji Zawodów i Specjalności klasyfikacji ISCO-88, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej oraz Główny Urząd Statystyczny,
- 1998–2000 *Training Needs Analysis*, Phare, ETF (pierwsze osiem standardów),
- 2002–2004 Phare 2000 – *Krajowy System Szkolenia Zawodowego*, Ministerstwa Gospodarki i Pracy,
- 2005 *Publiczne Służby zatrudnienia – doskonalenie kwalifikacji PSZ w celu wdrożenia europejskiej strategii zatrudnienia oraz uczestnictwa w systemie EURES* Centralny Ośrodek Metodyczny Informacji Zawodowej – KG OHP; ITeE – PIB,
- 2006–2007 Opracowanie i upowszechnianie krajowych standardów SPO RZL,
- 2008–2010 Modernizacja bazy danych standardów kwalifikacji zawodowych oraz modułowych programów szkolenia,
- 2010–2011 *Kwalifikacje i kompetencje w obszarze zaawansowanych technologii przemysłowych. Zaawansowane technologie przemysłowe i ekologiczne dla zrównoważonego rozwoju kraju*, Projekt Foresight ITeE – PIB,
- 2017–2019 *Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji – INFODORADCA+. POWER MRPIPS*.

Struktura opracowywanych aktualnie informacji o zawodach: dane identyfikacyjne zawodu, opis zawodu, zadania zawodowe i wymagane kompetencje, odniesienie do sytuacji zawodu na rynku pracy i możliwości doskonalenia zawodowego, odniesienie do Europejskiej Klasyfikacji Umiejętności Kompetencji Kwalifikacji i Zawodów – ESCO (Symela, 2018). Wszystkie standardy znajdują się w ogólnodostępnej bazie www.praca.kwalifikacje.gov.pl.

Projektowanie innowacyjnych modułowych programów kształcenia i pakietów edukacyjnych. Wykaz projektów i badań w zakresie kształcenia zawodowego wykazuje, że Ośrodek był promotorem kształcenia modułowego w naszym kraju, chociaż nie tylko. Tematykę kształcenia modułowego wprowadziliśmy do wielu projektów europejskich. Dr Krzysztof Symela jest autorem Podręcznika Międzynarodowej Organizacji Pracy (Symela K., 1999).

- 1988–1992 Komisje Programowe Specjalistycznych Przedmiotów Zawodowych Ministerstwa Przemysłu i Handlu,
- 1994–1996 *Przygotowanie i uruchomienie kursów na poziomie policealnym: Ekonomia i organizacja przedsiębiorstw transportowych oraz Zastosowanie sprzętu informatycznego w zarządzaniu, administracji i obsłudze przedsiębiorstw*, PHARE TESSA,
- 1996–1997 *Stały system szkoleń kadr Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej* PHARE SPREAD,
- 1995–1997 *Szkolenie Dorosłych (MPiPS TOR #9) projekt Promocji Zatrudnienia i Rozwoju Służb Zatrudnienia* Bank Światowy,
- 2002–2004 Phare 2000 – *Krajowy System Szkolenia Zawodowego*, Ministerstwa Gospodarki i Pracy,

- 2000–2006 *Europejski Bank Rozwoju Modułowych Programów i Technologii Edukacyjnych – EMCET* oraz EMCET-2, Leonardo da Vinci,
- 2005–2007 SPO RZL *Przygotowanie innowacyjnych programów do kształcenia zawodowego* ITeE – PIB, MEN i KOWEZiU,
- 2006–2008 SP-5 *Rozwój doskonalenia zawodowego w zakresie zaawansowanych technologii produkcji i eksploatacji* Program Wieloletni PW-004/ITE/2004, ITeE – PIB,
- 2011 *Projektowanie modułowych programów kształcenia zawodowego z uwzględnieniem wymagań nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach* Działanie 9.4. PO KL – *Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce*,
- 2011 *European Qualification Framework – a tool linking various systems of teaching Production Process Organizers* Leonardo da Vinci,
- 2010–2011 *Opracowanie poradników dla nauczycieli szkół zawodowych w sześciu branżach – Jak doskonalić ofertę programową kształcenia zawodowego* projekt systemowy województwa małopolskiego, Działanie 9.4. POKL, *Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce*,
- 2010–2013 *Innowacyjne programy i technologie ustawicznej edukacji wspierające transformację wiedzy i transfer zaawansowanych technologii* Program Strategiczny *Innowacyjne systemy wspomagania technicznego zrównoważonego rozwoju gospodarki*, ITeE – PIB, Radom.

Opracowane modułowe programy kształcenia i pakiety edukacyjne są w coraz większym stopniu wdrażane do praktyki edukacyjnej. Mimo zmian programowych pakiety edukacyjne ciągle zachowują aktualność. Polska była pierwszym krajem, gdzie elektroniczne podręczniki (pakiety) wspomagają kształcenie zawodowe we wszystkich specjalnościach. Wszystkie one są dostępne na portalach MEN wcześniej KOWEZiU. Satysfakcjonującym jest fakt ponad milionowych pobrań zarówno standardów, jak i pakietów edukacyjnych.

W krajowych i międzynarodowych sieciach współpracy. Ważnym elementem strategii badawczej jest postawienie na sieciową współpracę Ośrodka w Instytucie, regionie, kraju i Europie. Większość projektów jest realizowanych w partnerstwie różnorodnych instytucji: uczelni, instytutów, szkół, przedsiębiorstw, urzędów i stowarzyszeń. Niżej wymienione sieci krajowe i międzynarodowe zapewniają budowanie partnerstw, realizację projektów, ale głównie upowszechnianie i wdrażanie rezultatów również projektów wymienionych wcześniej.

- 2005 ReferNet Europejska Sieć Danych i ekspertyzy utworzonej przez Europejskie Centrum Rozwoju Szkolenia Zawodowego (CEDEFOP) Europejskiego Przeglądu Badań (European Research Overview – ERO Base).
- 2007 Polska Sieć Kształcenia Modułowego funkcjonującej przy ITeE – PIB, w tym prowadzenie usług w zakresie „akredytacji środowiskowej” instytucji edukacyjnych oraz modułowych programów kształcenia i szkolenia zawodowego .

- 2008–2009 przygotowanie projektów systemowych EFS w ramach PO KL Priorytet III (MEN):
  - Dostosowanie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego (2008–2013).
  - Opracowanie modelu poradnictwa zawodowego oraz internetowego systemu informacji edukacyjno-zawodowej (2009–2012).
  - System wsparcia szkół i placówek oświatowych wdrażających modułowe programy kształcenia zawodowego (2009–2013).
  - Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie (2009–2014).
  - 2009–2010 Projekt systemowy *System wsparcia szkół i placówek oświatowych wdrażających modułowe programy kształcenia zawodowego*. MEN, KOWEŻiU.
- Leonardo da Vinci – Transfer innowacji ECVET:
  - 2010–2012 *System wsparcia uczenia się pozaformalnego i nieformalnego dla pracowników o niskich kwalifikacjach – SkillSup*,
  - 2011–2013 *Efekty uczenia się w procesach przemysłowych* (Process Industry Learning Unit Project – PILE UP).
- 2012–2013 PI-PWP – *Model Regionalnego Centrum Kompetencji Technologicznych Green-Job*, Priorytetu VI – Rynek pracy otwarty dla wszystkich, POKL.

Przytoczymy przykład sieci powstającej w realizowanym aktualnie projekcie *Infodoradca+* Partnerzy projektu: Doradca Consults LTD, Gdynia; Instytut Technologii Eksploatacji – PIB, w Radomiu, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie, Centralny Instytut Ochrony Pracy – PIB w Warszawie, Pracownia Badań Społecznych w Sopocie, ale również wiele organizacji pracodawców, stowarzyszeń branżowych i instytucji rynku pracy.

Projekt *Kwalifikacje zawodowe kluczem do sukcesu – wspieramy rozwój kształcenia zawodowego w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Poznania*. Projekt Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2017–2019 realizuje Miasto Poznań, Instytut Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu; Powiat Śremski, Gmina Oborniki. Projekt wspiera edukację zawodową w 23 szkołach zawodowych.

Dr K. Symela organizuje i zarządza realizacją przez Ośrodek ITeE – PIB, nw. projektów europejskich partnerstw strategicznych w programie **ERASMUS+**:

- *Implementation of the FINECVET model to the formal and nonformal education (TRANS-FINECVET)* – 2014–2016.
- *Certified VET trainer in the construction sector – CertiVET* – 2014–2016.
- *Increasing employability of inactive women and women with disabilities via e-mentoring and e-training by women (ID-Women)* – 2014–2016.
- *Innovation Laboratories in the development of competences of special pedagogy teachers and people with special educational needs (i-Lab3)* – 2014–2017.
- *Transfer of good practices and development of professional competences of employees in waste management area supported by IT tools (Green-Comp-IT)* – 2014–2017.

- *Projekt Badge Europe (BEU) – 2014–2017.*
- *Cooperation for innovation and the exchange of good practices Strategic Partnerships addressing more than one field (STEP) – 2014–2017.*
- *Recognition of vocational qualifications for the purpose of transfer on the European job market – transVETjob) – 2015–2017.*
- *Communicating Professional Competence (ComProCom) – 2015–2017.*

Przedstawimy przykład sieci aktualnie realizowanego 2017–2019 projektu *be-FORe przedsiębiorcy przyszłości – oferta edukacyjna dla uczelni i firm*, którego partnerami są: ITE – PIB Radom – lider; Politechnika Białostocka (Polska); 4CF (Polska); University of Pisa (Włochy); Mondragon University (Hiszpania); Free University (Niemcy); Valuedo (Włochy); Erre Quadro (Włochy); Prospektiker (Hiszpania); Aveniture (Niemcy).

Doktor K. Symela jest autorem ok. 300 publikacji krajowych i międzynarodowych, w tym: monografii, rozpraw naukowych, ekspertyz, raportów, poradników, metodyk i podręczników, programów kształcenia i szkolenia zawodowego i pakietów edukacyjnych, narzędzi badawczych do określania wymagań kompetencyjnych, opisów zawodów, standardów kompetencji zawodowych.

- Parzęcki R., Symela K., Zawadzki B.: *Poradnictwo i orientacja zawodowa*. ITeE, Radom 1995.
- Symela K.: *Zasady wdrażania i oceny modułowych programów szkolenia dorosłych*. MPiPS, Warszawa 1997.
- Symela K. (red.): *Wdrażanie i ewaluacja treści kształcenia zawodowego*, IBE, Warszawa 1998.
- Kruszwicki W., Symela K. (red.): *Doskonalenie jakości pracy szkoły*. Program PHARE SMART, Ministra Edukacji Narodowej, Warszawa 1999.
- Symela K.: *The principles of implementation and evaluation of modular programmes in training of adults*. MoLSP, ILO, ITeE, Warsaw-Geneva-Radom 1999.
- Figurski J., Symela K. (red.): *Modułowe programy nauczania w kształceniu zawodowym. Eksperyment pedagogiczny. Model ujednoczonego egzaminu zawodowego*. MEN – ITeE, Radom 2001.
- Symela K.: *Skuteczność kształcenia modułowego w Polsce w systemie szkolnej i pozaszkolnej edukacji zawodowej*. ITeE, Radom 2001.
- Symela K.: *Zarys metodologii konstruowania modułowego programu nauczania dla zawodu*. KOWEZiU, Warszawa 2001.
- Kwiatkowski S. M., Symela K.: *Standardy kwalifikacji zawodowych. Teoria. Metodologia. Projekty*. IBE, Warszawa 2001.
- Symela K., Jacyniuk M. (red.): *Kształcenie i szkolenie modułowe dla rynku pracy*. Projekt Leonardo da Vinci ITeE Radom 2003.
- Symela K., Jacyniuk M. (ed.): *Modular Vocational Education and Training for the Labour Market*. ITeE Radom 2003.
- Symela K. (red.): *Europejski bank rozwoju modułowych programów i technologii edukacyjnych – integracja i współpraca w obszarze kultury i edukacji*. Projekt Leonardo da Vinci ITeE Radom 2003.

- Symela K., Łopacińska L., Loyd N., Jacyniuk-Loyd M. (ed.): *Modular Vocational Education and Training. Examples of Good Practice in Europe*. ITeE – PIB, Radom 2007.
- Symela K., Strojna E., Kramek Z.: *Informator o modułowych programach szkolenia zawodowego. Projekt Phare 2000 – Krajowy System Szkolenia Zawodowego*. MGiP, Warszawa 2004.
- Narwojsz H., Krawczyński C. Symela K., Zwiefka K.: *Walidacja kompetencji nieformalnych uzyskanych poprzez doświadczenie w pracy. Metodyka. Procedury. Dokumentacja*. Warmińsko-Mazurski Zakład Doskonalenia Zawodowego. Olsztyn 2008.
- Symela K.: *Poradnik metodyczny dla autorów modułowych programów szkolenia zawodowego*. ITeE – PIB, Radom 2009.
- Kramek K., Sławińska K., Symela K.: *Supporting system for nonformal and informal learning for low-skilled workers*. ITeE – PIB, Radom 2012.
- Bednarczyk H., Koprowska D., Kupidura T., Symela K., Wozniak I.: *Opracowanie standardów kompetencji zawodowych*, ITeE – PIB Radom 2014.
- Symela K., Woźniak I.: *Podręcznik. Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy*. MRPiPS, Warszawa 2018.

Od 2017 roku dr Krzysztof Symela jest redaktorem naczelnym „Edukacji Ustawicznej Dorosłych” Polish Journal Continuing Education (o czasopiśmie piszemy w specjalnym jubileuszowym rozdziale tego tomu). Zwracamy uwagę na wydawnictwa w językach obcych wydanych we współpracy z partnerami projektów często w kilku językach obcych jednocześnie.

Podsumowanie. Doktor Krzysztof Symela konsekwentnie i ze znaczącymi sukcesami realizuje wypracowaną wspólnie strategię badawczą: badania pracy – badania kształcenia zawodowego do projektowania i wdrożenia standardów, opisów informacji o zawodach, innowacyjnych programów i technologii kształcenia modułowego. Rozwija metodologię badań, wprowadza zdecydowaną cyfryzację badań (elektroniczne kwestionariusze ankiet, elektroniczne opracowanie wyników z zastosowaniem metod analizy statystycznej), wdrażając innowacyjne platformy-portale zarządzania projektami o wielkich próbach badawczych i z tysiącami ekspertów. Wszystkie projekty zawierają komponenty badawcze i naukowe, koncentrowane są na wdrożeniu rezultatów do krajowej i europejskiej praktyki edukacyjnej. Również w konkretnych szkołach i uczelniach województw: mazowieckiego, małopolskiego, wielkopolskiego, warmińsko-mazurskiego.

Artykuł w zasadzie dokumentuje dokonania, dorobek młodego Jubilata. Wykazuje dobrą kondycję i prestiż naukowy kierowanego przez Niego Ośrodka Badań i Rozwoju Edukacji. Dzisiaj z całą pewnością jesteśmy jednym z filarów polskiej pedagogiki pracy i najbardziej zaawansowani i rozpoznawalni w międzyinstytucjonalnych krajowych i europejskich badaniach. Ufamy, że sprostamy nowym wyzwaniom.

Drogi Krzyszstofie, życzymy utrzymania formy, zdrowia i satysfakcji z osiągnięć własnych i zespołu.

Bibliografia

1. Bednarczyk H., Koprowska D., Kupidura T., Symela K., Woźniak I., (2014) *Opracowanie standardów kompetencji zawodowych*, ITeE – PIB Radom.
2. Bednarczyk H., Koprowska D. (2008): *e-counselling, learning, work in micro-enterprises*. ITeE – PIB, Radom.
3. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (2010). Ministerstwo Gospodarki, Warszawa. <https://www.mr.gov.pl>.
4. Gerlach R.: *Praca człowieka jako wartość czy zniewolenie*. [W:] Edukacja Ustawiczna Dorosłych nr 4, 2016.
5. Kwiatkowski St. M., (red. 2012) *Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności*, ITeE – PIB Radom, APS Warszawa, UKW Bydgoszcz.
6. Maclean R., Wilson D., (edit. 2009) *International Handbook of Education for the Changing World of Work*, Niemcy Springer, UNEVOC-UNESCO.
7. *Perspektywa uczenia się przez całe życie* (2013). Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa. <https://men.gov.pl>.
8. Rauner F., Maclean R., (edit. 2008) *Handbook of Technical and Vocational Education and Training Research*, Niemcy Springer, UNEVOC-UNESCO.
9. Symela K. (1999): *The principles of implementation and evaluation of modular programmes in training of adults*. MoLSP, ILO, ITeE, Warsaw-Geneva-Radom.
10. Symela K., Łopacińska L., Loyd N., Jacyniuk-Loyd M. (ed.): *Modular Vocational Education and Training. Examples of Good Practice in Europe*. ITeE – PIB, Radom 2007.
11. Symela K., Woźniak I.: *Podręcznik. Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy*. MRPiPS, Warszawa 2018.
12. Symela K. (2017) *Tworzenie standardów kompetencji zawodowych oraz zbiorów informacji o zawodach*. EUD 4/2017, s. 160–178.
13. Szłosek F. (2015) *Tożsamość pedagogiki pracy w kontekście przemian systemowych*. APS, Warszawa.

dr hab. Henryk BEDNARCZYK, prof. UTH, Radom

dr Dorota KOPROWSKA

Instytut Technologii Eksploatacji – PIB, Radom

h.bednarczyk@uthrad.pl

dorota.koprowska@itee.radom.pl